

Z badań nad znaczeniem i organizacją przestrzeni na cmentarzyskach ludności kultury łużyckiej na Lubelszczyźnie

Elżbieta M. Kłosińska

Instytut Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Plac Marii Curie-Skłodowskiej 4, 20-031 Lublin, e-klosinska@o2.pl

Słowa kluczowe: kultura łużycka, epoka brązu i wczesna epoka żelaza, cmentarzysko, grób, przestrzeń

Wierzenia to bardzo istotny przejaw świadomości społecznej, pomagający człowiekowi w pradziejach interpretować otaczający go świat. Jednak dla nas, te dawne wierzenia są niewątpliwie dziedziną trudną do dobrego i całościowego rozpoznania. Najlepszym polem do badań pradziejowej kultury duchowej są bez wątpienia cmentarzyska, miejsca, które nie tylko w potocznym, ale i naukowym rozumowaniu są siedliskiem niezwykłych cech i właściwości. Przestrzeń nekropoli odzwierciedlała zatem panujące wówczas stosunki społeczne, majątkowe, różnice między płciami, swoimi i obcymi, itp. Cmentarzyska stabilizowały również sieć osadniczą i były bardzo ważnymi punktami odniesienia, umacniającymi tożsamość społeczności zamieszkującej dany region. Jednak, co najważniejsze, na cmentarzyskach osławano i przezwyciężano śmierć. Odbывała się tu mediacja pomiędzy ludźmi żyjącymi a przodkami i światem bogów. Utożsamiana z zaświatami przestrzeń cmentarzysk nie należała bez wątpienia w całości do zmarłych. Konstruowano ją także na użytek żyjących.

Kreacja tej przestrzeni podlegała określonym uwarunkowaniom, które prześledzone zostaną na podstawie cmentarzysk ludności kultury łużyckiej z terenu Lubelszczyzny. Zwracają zwłaszcza uwagę liniowe układy większości nekropoli z tego terenu, które to układy mogą mieć podstawy astronomiczne. Podobną obserwację można odnieść co do orientacji niektórych grobów. Na większych cmentarzyskach widoczne są komunikacyjne trakty pomiędzy liniami grobów. Zwracają również zagęszczenia grobów, przerwy, puste przestrzenie, miejsca koncentracji plastyki figuralnej. Przestrzeń grzebalna była odpowiednio waloryzowana, jej kreacja opierała się o różne nakazy i zakazy, miała wyznaczone bramy i granice (konstrukcje kamienne i drewniane), a w jej obrębie występowały obszary o różnym natężeniu świętości. Jej wielkość była zapewne z góry określona, ale nie wpływały na to raczej tylko czynniki naturalne lecz przedsięwzięty wcześniej zamiar wynikający z motywacji religijnych. Rozgraniczenie przestrzeni wynikało prawdopodobnie również z powiązań panujących w obrębie społeczności użytkującej cmentarzysko. Małe, liniowe, koliste, bądź amorficzne skupiska grobów, leżące w obrębie większych struktur liniowych, mogły odzwierciedlać np. kwatery rodzinne, albo powiązania społeczne innego rzędu, wynikające z panujących aktualnie norm pogrzebowych.